

Historia kształtowania się wyobrażeń o sąsiednich społecznościach jest najprawdopodobniej równie długa, jak historia istnienia ludzkich wspólnot. Również sąsiedztwo polsko-niemieckie przez stulecia wiązało się z funkcjonowaniem wzajemnych obrazów i stereotypów. Niektóre z nich stanowiły element relacji międzysąsiedzkich jedynie przez krótki okres czasu, inne natomiast wykazywały niesamowitą trwałość. Przykładem takiego długotrwałego stereotypu może być zlepek wyobrażeń wokół pojęcia „polnische Wirtschaft”, określającego rzekomą polską niegospodarność i nieporządek, funkcjonującego od XVIII wieku. Co ciekawe, badania dotyczące niemieckich stereotypów o Polsce i Polakach nie dotyczyły jak dotąd okresu wcześniejszego - być może zatem niektóre niemieckie stereotypy mogą mieć jeszcze starszy rodowód.

W niniejszym projekcie postawione zostały dwa cele: pierwszym z nich jest zbadanie elementów obrazu Polski w społeczeństwie niemieckim w okresie „długiego” wieku XVII (tj. lat 1573-1700); drugim jest analiza, czy i w jakiej mierze wyewoluowały ze wskazanych elementów stereotypy. Za podstawę źródłową posłuży literatura podróżnicza – relacje z podróży, dzienniki, wspomnienia oraz instrukcje. Teksty te łączy fakt zetknięcia się autora z ówczesnymi realiami panującymi w Królestwie Polskim oraz jego kontaktu z polskim społeczeństwem. Owa cecha umożliwi analizę dzieł pod kątem istnienia uprzednich wyobrażeń autorów na temat Polski, a także ich wpływu na poczynione przez nich obserwacje oraz wrażenia z odbywanej podróży. Analizowane teksty są również niewątpliwie interesującym źródłem informacji na temat wielu innych dziedzin życia. Wśród nich znajdują się bowiem m.in. relacja z podróży młodego arystokraty, dzienniki dominikanina, wywodzącego się z protestanckiej rodziny, wspomnienia najemnego żołnierza oraz relacja agenta służb wywiadowczych. Wszyscy oni wywodzili się z niemieckiego obszaru kulturowego i spisali swe wrażenia z pobytu w Polsce.

Teksty te zostaną poddane dwuetapowej analizie: w pierwszym kroku nastąpi ich wstępne opracowanie. Umożliwi ono orientację w tematyce podejmowanej w źródłach, a także dobór pojęć z zakresu państwowości, stosunków społecznych, kultury oraz topografii. Wraz z kategoriami tożsamości i przestrzeni odegrają one kluczową rolę przy doborze informacji do pogłębionych badań, a także posłużą za klucz interpretacyjny. Kolejny etap zakłada bowiem analizę wybranych elementów obrazu (np. z czego się składały, w jakim kontekście się pojawiały, czym były uwarunkowane, czy i ewentualnie dlaczego ewoluowały z biegiem czasu), która umożliwi udzielenie odpowiedzi na pytanie dotyczące ewentualnego funkcjonowania i roli stereotypów w tym okresie.

Tak zaplanowane badania przyczynią się zarówno do rozwoju badań nad niemieckim obrazem społeczeństwa polskiego, jak i badań nad stereotypami oraz tożsamością w XVII wieku. W związku z uwzględnieniem pomijanego dotychczas materiału, projekt ten dostarczy również nowych źródeł, które będą mogły stać się przedmiotem badań naukowców z innych dziedzin. Należy podkreślić, że wyciągnięte na podstawie analiz wnioski przyczynią się do lepszego zrozumienia relacji polsko-niemieckich tego okresu. Zaplanowane badania umożliwią zaobserwowanie, co najbardziej interesowało społeczeństwo niemieckie w odniesieniu do Polski, m.in. jakie emocje wywoływały liczne wojny Rzeczypospolitej z Turcją, Moskwą i Szwecją, jak postrzegali wzrost siły i rolę magnaterii, jak odnosili się do idei sarmatyzmu i złotej wolności, a także gdzie umiejscawiali Polskę w swoich mapach mentalnych. Odpowiedzi na tak postawione pytania staną się punktem wyjścia do badań nad ewentualnym wpływem wydarzeń i ich recepcji z „długiego” wieku XVII na późniejsze stosunki polsko-niemieckie, również te we współczesności.